Lieta Nr.A420668210
A00453-12/19

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2012.gada 15.jūnijā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnese A.Kovaļevska,

piedaloties pieteicēja Valsts zemes dienesta pārstāvim *M.S.* un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes - Valsts darba inspekcijas - pārstāvei *A.Ž.*,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz Valsts zemes dienesta pieteikumu par Valsts darba inspekcijas 2010.gada 4.janvāra lēmuma Nr.04/155-01-03/5 atcelšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Rīgas reģionālā valsts darba inspekcija 2009.gada 1.septembrī izdeva rīkojumu Nr.507-2009-008, ar kuru Valsts zemes dienestam (turpmāk arī – pieteicējs) uzlikts pienākums darbiniekiem, kuriem darbs uzteikts līdz 2009.gada 28.jūnijam (ieskaitot), veikt pārrēķinu un atlaišanas pabalstu izmaksāt saskaņā ar Darba likuma 112.panta 1., 2., 3. un 4.punkta prasībām. Nepiekrītot minētajam rīkojumam, pieteicēja to apstrīdēja Valsts darba inspekcijā.

[2] Ar Valsts darba inspekcijas (turpmāk arī – Iestāde) 2010.gada 4.janvāra lēmumu Nr.04/155-01-03/5 (turpmāk arī – Lēmums) apstrīdētais rīkojums atstāts negrozīts.

Lēmums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[2.1] 2009.gada 12.jūnijā Saeimā pieņemtais likums „Grozījums Darba likumā", kas stājās spēkā 2009.gada 29.jūnijā, papildina Darba likuma pārejas noteikumus ar 9.punktu, kas noteic, ka šajā likumā paredzēto darba samaksu, atlaišanas pabalstus, priekšrocības turpināt darba tiesiskās attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā attiecībā uz likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" minēto valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem no 2009.gada 29.jūnija līdz 2009.gada 31.decembrim nosaka atbilstoši likumam „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā".

Saskaņā ar Darba likuma 112.panta 2.punktu, ja darba koplīgumā vai darba līgumā nav noteikts lielāks atlaišanas pabalsts, uzteicot darba līgumu Darba likuma 100.panta piektajā daļā un 101.panta pirmās daļas 6., 7., 8., 9. vai 10.punktā noteiktajos gadījumos, darba devējam ir pienākums izmaksāt darbiniekam atlaišanas pabalstu divu mēnešu vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja bijis nodarbināts piecus līdz 10 gadus. Darba likuma 6.panta pirmā daļa noteic, ka nav spēkā darba koplīguma, darba kārtības noteikumu, kā arī darba līguma un darba devēja rīkojumu noteikumi, kas pretēji normatīvajiem aktiem pasliktina darbinieka tiesisko stāvokli.

Tā kā pieteicējs *R.K.* uzteica darba līgumu 2009.gada 27.maijā, pieteicējam bija jāizmaksā *R.K.* atlaišanas pabalsts atlaišanas dienā (2009.gada 30.jūnijā) divu mēnešu vidējās

izpeļņas apmērā atbilstoši Darba likuma 112.panta normai, kā to paredz Darba likuma 128.panta pirmā daļa. Uzteikums izsniegts un stājies spēkā līdz grozījumu likumā ,,Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" spēkā stāšanās laikam – līdz 2009.gada 29.jūnijam.

[2.2] Ievērojot to, ka līgums, ar kuru nodibina darba tiesiskās attiecības, ir privāttiesisks līgums, tam piemērojamas ne tikai Darba likumā, bet arī Civillikumā ietvertās tiesību normas un citi normatīvie akti, kas regulē darba tiesiskās attiecības. Atbilstoši Civillikuma 3.pantam, katra civiltiesiska attiecība apspriežama pēc tiem likumiem, kas bijuši spēkā tad, kad šī attiecība radusies, pārgrozījusies vai izbeigusies. Neskartas paliek jau iegūtas tiesības, līdz ar to privāttiesībās tiesību normai ir uz priekšu vērsts spēks, proti, šāda tiesību norma piemērojama vienīgi nākamiem faktiem. Arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments (turpmāk arī – Augstākās tiesas Senāts) 2008.gada 16.aprīļa spriedumā lietā SKC-145/2008 atzīst, ka darba devēja uzteikuma gadījumā darba tiesisko attiecību faktiskajai izbeigšanai (atlaišanai no darba) pēc uzteikuma termiņa beigām nav patstāvīgas tiesiskas nozīmes, tās ir uzteikuma sekas.

[2.3] Rīgas reģionālā valsts darba inspekcija rīkojusies savu pilnvaru ietvaros, ievērojusi samērīguma principu, jo nav uzlikusi pieteicējam administratīvo sodu, bet gan rīkojumu novērst pārkāpumu. Ar rīkojumu noteiktais ierobežojums, kas uzlikt pieteicējam, ir mazāks nekā labums, ko sabiedrība iegūs tā rezultātā.

[3] 2010.gada 8.februārī Administratīvajā rajona tiesā saņemts Valsts zemes dienesta pieteikums, pamatojoties uz kuru ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2010.gada 17.jūnija lēmumu ierosināta administratīvā lieta par Lēmuma atcelšanu.

Pieteikums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[3.1] Likumdevējs ar Darba likuma grozījumiem, nosakot, ka laika periodā no 2009.gada 29.jūnija līdz 2009.gada 31.decembrim atlaišanas pabalstu attiecībā uz likumā ,,Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" minētajiem valsts pašvaldību institūciju darbiniekiem nosaka atbilstoši likumam ,,Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā", noteica, ka sākot ar 2009.gada 29.jūniju tiek samazināti atlaišanas pabalstu apmēri, kas laikā no 2009.gada 29.jūnija līdz 2009.gada 31.decembrim izmaksājami 0.95 mēneša vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja nodarbināts mazāk nekā piecus gadus vai mēneša vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja nodarbināts vairāk nekā piecus gadus.

Likumdevējs nedz Darba likuma grozījumos, nedz kādā citā speciālā tiesību normā nebija paredzējis pārejas noteikumus, kuri ļautu darba devējam dienā, kad ir spēkā atlaišanas pabalstu ierobežojumu normas, izmaksāt atlaišanas pabalstus pēc iepriekšējā regulējuma, proti, pēc Darba likuma 112.panta, kas bija spēkā līdz 2009.gada 29.jūnijam. Tādējādi, pamatojoties uz izdarītajiem un spēkā stājušamies iepriekš minēto likumu grozījumiem, pieteicējs 2009.gada 27.jūnijā izdeva rīkojumu Nr. l-07/112 ,,Par atlaišanas pabalstu aprēķināšanu", ar kuru noteica, ka ar 2009.gada 29.jūniju, izmaksājot atlaišanas pabalstus, piemērojami ārējā normatīvajā aktā noteiktie pabalstu apmēri. Darbiniekiem, ar kuriem tika izbeigtas darba tiesiskās attiecības, rīkojumos ,,Par darba tiesisko attiecību izbeigšanu" tika noteikts izmaksāt atlaišanas pabalstu viena mēneša vidējās izpeļņas apmērā.

Ar minētā rīkojuma izdošanu un nosūtīšanu darbiniekiem pieteicējs ir rīkojies tiesiski, atbilstoši normatīvo aktu prasībām, un laikus informējis darbiniekus, ka, izmaksājot atlaišanas pabalstu, tiks ņemti vērā normatīvo aktu grozījumi, kas noteic, ka atlaišanas pabalsta apmēri ir ierobežoti. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka pieteicējs, samazinot darbiniekam pienākošos atlaišanas pabalsta apmēru, būtu rīkojies pretēji normatīvo aktu prasībām, tādējādi pasliktinot *R.K.* tiesisko stāvokli.

[3.2] No Darba likuma 102.panta nosacījumiem neizriet darba devēja pienākums darba līguma uzteikumā obligāti norādīt, ka sakarā ar darba tiesisko attiecību izbeigšanu ir

maksājams atlaišanas pabalsts un kādā apmērā. Saskaņā ar Darba likuma 128.panta pirmo daļu visas naudas summas, kas darbiniekam pienākas, tai skaitā atlaišanas pabalsts, ir izmaksājamas atlaišanas dienā. Tā kā *R.K.* pēdējā darba diena bija 2009.gada 30.jūnijs, tad darba devējs visas darbības, kuras saistītas ar naudas izmaksu sakarā ar atlaišanu, veica 2009.gada 30.jūnijā, kad spēkā jau bija likumdevēja noteiktie atlaišanas pabalsta apmēra ierobežojumi, tādējādi rīkojoties atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

Saskaņā ar likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību" 8.panta trešo daļu vispārējā tiesību norma (Darba likuma 112.pants) ir spēkā tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma (likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" 11.pants).

[3.3] Likumdevēja mērķis, 2009.gada 12.jūnijā pieņemot likumu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā"" un likumu „Grozījumi Darba likumā", bija ierobežot valsts budžeta izdevumus, kas rastos, izmaksājot atlaišanas pabalstus valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem iepriekš noteiktajā apmērā.

[4] 2010.gada 12.jūlijā Administratīvajā rajona tiesā saņemts Valsts darba inspekcijas paskaidrojums par Valsts zemes dienesta pieteikumu. Paskaidrojums pamatots ar Lēmumā ietvertajiem apsvērumiem.

[5] Tiesas sēdē pieteicēja pārstāvis pieteikumu uzturēja, pamatojoties uz pieteikumā izteiktajiem apsvērumiem. Pieteicēja pārstāvis papildus norādīja, ka Augstākās tiesas Senāts 2010.gada 3.novembra spriedumā lietā SKC-799 un 2012.gada 21.marta spriedumā lietā SKC-269/2012 atzinis par tiesisku pieteicēja rīcību, laika posmā no 2009.gada 29.jūlija līdz 2009.gada 31.decembrim izmaksājot darbiniekiem atlaišanas pabalstu likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" 11.pantā noteiktajā kārtībā.

Iestādes pārstāvis tiesas sēdē pieteikumu neatzina, pamatojoties uz Lēmumā minētajiem argumentiem.

Motīvu daļa

[6] Tiesa, pārbaudījusi lietas materiālus, noklausījusies procesa dalībnieku paskaidrojumus un izvērtējusi pierādījumus to kopsakarībā, atzīst, ka pieteikums ir jāapmierina.

[7] Tiesa konstatē, ka lietā pastāv strīds par to, kuras tiesību normas piemērojamas, aprēķinot atlaišanas pabalstu pieteicēja darbiniekiem, kuriem darba līgums tika uzteikts līdz 2009.gada 28.jūnijam (ieskaitot), bet ar kuriem darba tiesiskās attiecības faktiski izbeigtas (atlaisti no darba) pēc 2009.gada 29.jūnija (ieskaitot), proti, vai attiecībā uz šiem darbiniekiem, izmaksājot atlaišanas pabalstu, jāpiemēro Darba likuma 112.pants vai likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" 11.pants.

Pieteicēja ieskatā, attiecībā uz minētajiem darbiniekiem, tostarp *R.K.*, jāpiemēro normas, kas bija spēkā atlaišanas dienā, jo darba devējs visas darbības, kuras saistītas ar naudas izmaksu sakarā ar atlaišanu, veic pēdējā darba dienā – atlaišanas dienā, tādējādi darbiniekiem, kuriem atlaišanas diena bija pēc 2009.gada 29.jūnija (ieskaitot), atlaišanas pabalsts nosakāms atbilstoši jaunajām tiesību normām – likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" 11.pantam. Savukārt, Iestādes ieskatā, attiecībā uz minētajiem darbiniekiem piemērojamas tiesību normas, kas bija spēkā

uzteikuma brīdī, proti, ja darbiniekam darba līgums uzteikts līdz 2009.gada 28.jūnijam (ieskaitot), tad atlaišanas pabalsts nosakāms atbilstoši Darba likuma 112.pantam.

[8] Tiesa konstatē, ka pirms 2009.gada 29.jūnija, kad stājās spēkā grozījumi Darba likumā un likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" atlaišanas pabalsta apmēru valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem regulēja Darba likuma 112.pants, kas paredzēja, ka gadījumos, „ja darba koplīgumā vai darba līgumā nav noteikts lielāks atlaišanas pabalsts, uzteicot darba līgumu šā likuma 100.panta piektajā daļā un 101.panta pirmās daļas 6., 7., 8., 9., 10. vai 11.punktā noteiktajos gadījumos, darba devējam ir pienākums izmaksāt darbiniekam atlaišanas pabalstu šādā apmērā:

1) viena mēneša vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja bijis nodarbināts mazāk nekā piecus gadus;

2) divu mēnešu vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja bijis nodarbināts piecus līdz 10 gadus;

3) triju mēnešu vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja bijis nodarbināts 10 līdz 20 gadus;

4) četru mēnešu vidējās izpeļņas apmērā, ja darbinieks pie attiecīgā darba devēja bijis nodarbināts vairāk nekā 20 gadus.

Ar likumu „Grozījumi Darba likumā" Darba likuma pārejas noteikumos tika ietverts 9.punkts, kas noteic, ka „šajā likumā paredzēto darba samaksu, atlaišanas pabalstus, priekšrocības turpināt darba tiesiskās attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā attiecībā uz likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" minēto valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem no 2009.gada 29.jūnija līdz 2009.gada 31.decembrim nosaka atbilstoši likumam „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā".

Savukārt ar likumu „Grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā"" likums „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" tika papildināts ar 11.pantu šādā redakcijā: „Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem, kuriem atlaišanas pabalsts izmaksājams saskaņā ar Darba likuma 112.pantu, atlaišanas pabalsts izmaksājams šādā apmērā:

1) 0,95 mēneša vidējo izpeļņu apmērā, ja amatpersona (darbinieks) pie attiecīgā darba devēja bijusi nodarbināta mazāk nekā piecus gadus;

2) viena mēneša vidējās izpeļņas apmērā, ja amatpersona (darbinieks) pie attiecīgā darba devēja bijusi nodarbināta vairāk nekā piecus gadus."

Minētie grozījumi Darba likumā un likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" stājās spēkā 2009.gada 29.jūnijā. Ievērojot šajos grozījumos noteikto, secināms, ka ar tiem valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem tika samazināts izmaksājamais atlaišanas pabalsts, salīdzinot ar Darba likuma 112.pantā noteikto atlaišanas pabalsta apmēru.

[9] Augstākās tiesas Senāts, izskatot civillietu, kurā darba devējs, kam bija jāizmaksā atlaišanas pabalsts, bija tieši pieteicējs, ir norādījis, ka atlaišanas pabalsts ir aprēķināms atbilstoši tām tiesību normām, kuras bija spēkā laikā, kad beidzās uzteikuma termiņš, tas ir, - faktiskajā atlaišanas dienā. Nav nozīmes tam, ko tiesību normas noteica darba līguma uzteikšanas brīdī un kas bija norādīts uzteikumā. Atbilstoši Darba likuma 102.pantam uzteikuma būtiskā sastāvdaļa ir norāde uz darba tiesisko attiecību izbeigšanu, bet ne atlaišanas pabalsta apmēra noteikšanu, jo pēdējo nosaka likums vai darba koplīgums. Līdz ar to tas, ka konkrētajā gadījumā uzteikumā bija norādīts atlaišanas pabalsta apmērs, nenozīmē, ka tādā apmērā tas ir izmaksājams atlaišanas dienā, tas ir tad, kad faktiski tiek pārtrauktas darba attiecības. To, Augstākās tiesas Senāta ieskatā, apstiprina arī Darba likuma 128.panta pirmā

daļa, kura paredz, ka, atlaižot darbinieku no darba, visas naudas summas, kas viņam pienākas no darba devēja, izmaksājamas atlaišanas dienā. Tulkojot šo normu kopsakarā ar Darba likuma 112.pantā noteikto par darba devēja pienākumu izmaksāt darbiniekam atlaišanas pabalstu, secināms, ka pabalsta izmaksa notiek atlaišanas dienā un līdz ar to arī šajā dienā pabalsts ir aprēķināms. Augstākās tiesas Senāts arī norādīja, ka, tā kā gan Darba likums, gan speciālā tiesību norma noteica, ka, sākot no 2009.gada 29.jūnija, atlaišanas pabalsts izmaksājams likuma „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" 11.pantā norādītajā apmērā, tad darba devējam likums bija jāievēro. Tāpat Augstākās tiesas Senāts norādīja, ka šādos gadījumos nav piemērojams Civillikuma 3.pants, jo darba tiesisko attiecību izbeigšanas dienā jau bija spēkā Saeimas 2009.gada 12.jūnijā pieņemtie grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā", kas stājās spēkā ar 2009.gada 29.jūniju *(Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 3.novembra sprieduma lietā SKC-799/2010 8.-10.punkts).*

Izvērtējot to, vai šāds regulējums nepārkāpj tiesiskās paļāvības principu, tiesa norāda, ka Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesiskās paļāvības princips neizslēdz valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem. Tiesiskās paļāvības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts. Izvērtējot to, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp nepieciešamību aizsargāt personu paļāvību un nepieciešamību nodrošināt sabiedrības intereses, jāņem vērā tas, vai ir paredzēta saudzējoša pāreja uz jauno tiesisko regulējumu. Šāda saudzējoša pāreja var izpausties kā saprātīga pārejas termiņa noteikšana vai kompensācijas paredzēšana. Tomēr minētais neizslēdz to, ka šādu saudzējošu pāreju iespējams noteikt arī ar citiem mehānismiem. Savukārt atsevišķos gadījumos, samērojot tiesiskās paļāvības ierobežojuma apmēru un tiesiskā regulējuma maiņas nepieciešamību un steidzamību, atkāpšanās no personai garantētajām tiesībām pieļaujama arī bez pārejas perioda. Saudzējošas pārejas esamība var nebūt vienīgais kritērijs, kas izšķir to, vai saprātīgs līdzsvars ir ievērots *(sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 23. un 25. punktu un Satversmes tiesas 2010.gada 1.decembra sprieduma lietā Nr. 2010-21-01 19.un 21.punktu.)*. Augstākās tiesas Senāts, izvērtējot izskatāmajā lietā piemērojamos grozījumus Darba likumā un likumā „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009.gadā" saistībā ar atlaišanas pabalstu, ir secinājis, ka saudzējošai pārejai uz šo regulējumu nebija pamata, jo tam bija īslaicīgs raksturs saistībā ar finansiāli - ekonomisko situāciju valstī, kuras stabilizēšanai tika pieņemti šie ierobežojumi *(Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 21.marta sprieduma lietā SKC- 269/2012 11.3.punkts)*. Tātad Augstākās tiesas Senāts jau ir secinājis, ka, ņemot vērā tiesiskā regulējuma maiņas nepieciešamību un steidzamību saistībā ar stāvokli valstī, konkrētajās normās ietvertais regulējums nepārkāpj tiesiskās paļāvības principu.

Ņemot vērā minēto, tiesa secina, ka Lēmums nav tiesisks un to ir jāatceļ.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.–251., 253. un 289.–291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda:

apmierināt Valsts zemes dienesta pieteikumu par Valsts darba inspekcijas 2010.gada 4.janvāra lēmuma Nr.04/155-01-03/5 atcelšanu.

Atcelt Valsts darba inspekcijas 2010.gada 4.janvāra lēmumu Nr.04/155-01-03/5 no tā pieņemšanas dienas.

Piedzīt no atbildētājas – Latvijas Republikas – par labu Valsts zemes dienestam samaksāto valsts nodevu divdesmit latu apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā 20 dienu laika no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese A.Kovaļevska